

Pro naši společnost je charakteristické, že se nezabývá tím, co má více než dvoudenní perspektivu, říká Richard Jung

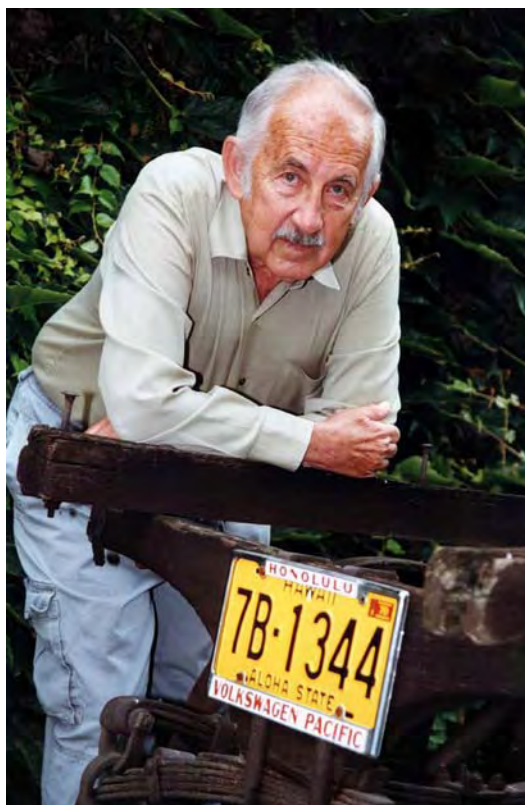
Profesora Richarda Junga se ještě dotýkalo starosvětské Rakousko.

„Nechci se ale vrátit k tomu starému rakouskému právnímu řádu, který znám poměrně dobře,“

říká dnes dvaasedmdesátiletý světoběžník, který na pražské právnické fakultě rakouskou jurisdikci ještě stihl studovat, a jehož rodiče v jejích mezích žili.

Začátkem devadesátých let se Richard Jung, vybavený pedagogickými zkušenostmi na několika evropských i amerických univerzitách, opět po čtyřech desítkách roků vrátil na rodinný kutnohorský statek. Ale půdu — na rozdíl od některých svých někdejších spolužáků z čáslavské zemědělské školy — nerestituoval, nechal ji družstvu. Jestli se totiž chce dnes Richard Jung v něčem „rýpat“, pak to není černozem, ale zdejší společenské poměry. Místo aby na ně nadával, jak je v kraji zvykem, však intenzívně komunikuje s lidmi, kteří mají na společenskou atmosféru vliv.

Profesor Jung je tak trochu kutnohorskou šedou eminencí. Naposledy se v jeho mysli zrodily pravidelné besedy s významnými osobnostmi, Kutnohorské konfrontace, které pro veřejnost povede ve Vlašském dvoře pravidelně už od příštího měsíce. Na seznamu hostů Konfrontací, kteří přislíbili účast, je česká vědecká, společenská i politická elita. Pokud se ti lidé budou ve Vlašském dvoře po jednom pravidelně měsíčně střídat, pak je o „rozruch“ v poklidném městě nad Vrchlicí už nyní alespoň na dva roky postaráno. Profesor Jung se navzdory tomu

domnívá, že se v Čechách žije s perspektivou dvou dnů, tedy ze dne na den.

„Pro českou společnost je po roce osmdesát devět charakteristické, že se nezabývá tím, co má perspektivu delší než dva dny,“

říká Richard Jung a pokračuje:

„Pozoruji to v politice, ve školství, v osobním plánování práce na domě... Jakmile jsou ve hře víc než dva dny, tak nic nevyjde, poněvadž okamžité zájmy převládají nad dlouhodobějšími. Když jsem se snažil získat po roce devadesát pro České vysoké učení technické milióny ECU, nabýval jsem postupně dojmu, že to většina tamních profesorů ani nechce, protože pak by museli víc pracovat. Raději chtějí stokorunu na ruku hned a pak jít nakupovat do fronty, než se angažovat v nějakém velkém projektu.“

Proto se tedy například rozmohlo tunelování podniků, ta snaha urvat co největší kus hned v této příhodné chvíli?

„Ta krátká časová perspektiva je výrazem něčeho hlubšího — a to hluboké nedůvěry především v sebe sama, ve svou schopnost přizpůsobit se měnícím se poměrům. Existuje hluboká nedůvěra ve stabilitu poměrů, nedůvěra k jiným lidem, neschopnost předpovědět důsledky svého jednání. Když jsem se vrátil do Čech, zdálo se mi, že lidi mají smíchané mozky. Nemohl jsem uvěřit tomu, že mi každý lže. Ale pak jsem se přesvědčil, že oni nelžou, že jen něco řeknou za určité matné představy o blízké budoucnosti; jenže když je budoucnost jiná, než si ji představovali, tak veškeré závazky padnou a oni jednájí podle nějakých starých šablon. A těch šablon tady bylo nesmírné množství! Od Rakouska přes změny stranické linie a různé invaze až po Občanské fórum a pád Klause. Na západě platí teorie kognitivní disonance, kterou definoval pan Festinger, a ta se považuje za všeobecně platnou. Říká, že není možné současně věřit dvěma protikladným věcem.“

V Česku je naprosto možné věřit současně mnoha protikladným systémům. Lidé si sami nedovedou předpovědět, jaká nastane situace, a který z těch různých systémů bude fungovat. A proto ani pro ně ani pro jiné není jejich chování předpověditelné. Důsledkem toho všeho je nejen snaha urvat, co se dá, ale nemožnost spolehnout se na druhého. Když jsme se my dva domluvili, že ke mně přijdete v deset hodin, tak jsem volal jinému člověku, aby přišel ve tři čtvrtě na deset, abych na vás měl od desíti čas. Jenže on nakonec přišel za pět minut deset a nedovedl pochopit, proč jsem se rozčílil.“

Vy sám jste neměl nikdy pocit, že potřebujete žít ze dne na den?

„Já žiji ze dne na den. Ale mám v sobě takový gyroskop, který mi umožňuje, abych se zároveň choval v intencích, které někdy trvají de-

sítky let. Nedávno se mě někdo ptal, proč jsem se sem vrátil, a já jsem mu odpověděl pro něho nepochopitelně, že ze stejných důvodů, proč jsem kdysi odešel. Když tady vládly politické poměry, které mně vyhovovaly, tak jsem to tu považoval za svůj domov, když skončily, odešel jsem. Když opět nastaly, tak jsem se vrátil. Mě to sem vůbec netáhlo, protože se mně žilo zajímavěji a lépe v cizině, ale myslel jsem si, že sem patřím.“

Domov ale tvoří lidé. To, že se změnilы poměry, je možná jenom takový vnější úkaz...

„Neprovokujte... Domov netvoří lidé.“

Chápete se jako posel starých časů?

„Ne, poněvadž mně nejde o to zavést *status quo ante*. Já jsem spíš posel nějakého humanitního pragmatismu, který jsem se naučil doma a udržel si ho i na Západě. Z Čech ovšem mezitím zmizel. Částečně už zmizel při německé okupaci, která kupodivu ten řád moc neporušila, ale porušila instituce národní solidarity.“

Rozbití solidarity je ale přece také problém dnešní západní společnosti.

„Zdaleka ne. V Americe je to vidět na Clintonově případu. Clintonovi nevěří většina americké společnosti, pokud jde o jeho soukromé věci. Většina ho považuje za člověka se špatným charakterem, dokonce za lháře, ale sedmdesát osmdesát procent lidí ho podporuje jako instituci, protože si myslí, že dělá dobrou práci pro společnost. U nás jsem obdobnou solidaritu zažil naposledy při mobilizaci proti Němcům. Od té doby ne. V Americe ovšem znovu a znovu. A nejen tam, třeba i v Německu v době hospodářské krize koncem sedmdesátých let, kdy si všichni utáhli opasky. Celý národ v disciplíně. Všude jinde jsou lidé větší vlastenci a mají větší solidaritu než u nás, kde ji vzbudí jen oslavy hokejového vítězství na olympiádě.“

Myslíte, že to bylo vlastenectví?

„Myslím, že ano, protože poslední taková příležitost se nabídla po pádu sovětské okupace. Pak už se v této zemi nestalo něco tak pozitivního. Díky vyhranému hokeji se konečně stalo něco, co přehlušilo to, že jsme světu k smíchu s výsledky naší hospodářské reformy — mysleli jsme si, že jsme prvními mezi posledními, a přitom jsme poslední z posledních. Hokejové vítězství umožnilo mnoha lidem se opět nějak identifikovat a mít radost z toho, že nás někdo v něčem musí brát vážně. I když mě hokej nijak moc nezajímá, tak jsem to vnímal jako pozitivní věc.“

Vítězství, nebo oslavy?

“To, že lidi reagovali na vítězství, že se s ním identifikovali, že byli hrdí a že jim to umožnilo být k sobě zase trochu milí a hodní. V Praze v té době byli řidiči neuvěřitelně ohleduplní a opatrní, i opilci byli příjemní. To byl výraz národní solidarity.”

Mohou podobný pocit solidarity navodit třeba i volby, nebo jsou už po těch deseti letech demokracie jen rutinní záležitost?

“Nevím, co volby udělají. Každopádně, objevil se tady nový jev, a tím je popularita vlády premiéra Tošovského, jakou jsem nečekal. Vyjadřuje to, jak málo by lidem stačilo, aby to v Česku dobře chodilo. Postačí, když se vláda chová slušně, poslouchá názory jiných, bere je vážně, je ochotna dělat kompromisy, dívá se na skutečnost... Najednou se lidem uleví, mají pocit, že se dá, alespoň dočasně, do voleb spokojeně a v klidu žít a věnovat se vlastním věcem. A to tady máme poprvé od roku 1939.”

Proč tedy některé silné strany, které tvrdí, že chtějí pomoci lidu této země, jako třeba ODS a ČSSD, berou nynější vládu s tak velkou rezervou? Tošovského kabinet si může připadat jako nějaký lokaj, který jenom čeká, až bude moci ODS nebo ČSSD vypucovat boty.

„Zemanovi i Klausovi je naprosto jasné, že se nynější vláda stala vládou Unie svobody, kterou považují za svou největší konkurenci. Tím, že házejí klacky pod nohy vládě, házejí klacky pod nohy Unii svobody. Politickým stranám jde přece o moc. Teď je nevyhnutelné, aby už konečně byly volby, a aby se vědělo, kdo sestaví vládu, která ukáže, co umí a co neumí. A pak budou možná další předčasné volby, abychom vystřízlivěli z iluzí.“

Vy máte nějaké iluze?

„Já si myslím, že se poměry ještě zhorší. Přesto chovám naději, že se nám podaří vstoupit do NATO a do Evropské unie. Pak snad může nastat období stability, kdy pochopíme, že nejsme tak úžasní, jak jsme si mysleli. Stabilitu potřebujeme k tornu, abychom z neutěšených poměrů vybědli. Doufám, že to není iluze.“

Kde se poměry zhorší? V ekonomice nebo i v mezilidských vztazích? Lidé někdy, když je jim hůř, mají k sobě blíže. A to je vlastně pozitivní.

„Lidé k sobě mají tehdy blíže, když je jim hůř, pokud přijímají ten důvod, že jim je hůř z vnějšku, aktem božím, potopou, nebo náhodou. Pokud vidí důvody, že jim je hůř mezi sebou navzájem, mezi sousedy, nebo jimi a vládou, tak spolu samozřejmě nedrží. A to je dnešní situace. Bylo to vidět i při “loňských oslavách solidarity“, při záplavách. Výsledek spočíval v tom, že lidé nabyli přesvědčení, že i dobročinnost lze vytunelovat.“

To souvisí s hospodářskou reformou, která téměř neproběhla. Tady proběhlo jen nějaké rozkrádání státního majetku, kterého se do značné míry zmocnili ti, kteří ho předtím ovládali. A pak střední podnikání se dostalo na úroveň, na které bylo ještě za socialismu ve východním Německu, Maďarsku a Polsku: máme malé krámy, velmi neracionálně rozmístěné, které, aby přežily, musí strašně zdražovat atd. Zrovna dnes večer mi má kdosi přivést lampu z ciziny, která mě vyjde na sedm set korun. U nás takovou nejlaciněji pořídím za tisíc sedm set. A tak je to se vším. Doposud se totiž u nás v podstatě neúměrně zdaňovali střední podnikatelé, aby se z jejich daní subvencovaly neproduktivní velké podniky. To byla celá hospodářská reforma. Produktivita práce proto neexistuje, ne, že by se jen zhoršila. Snažil jsem se vypočítat na základě porovnání svých zážitků ze Západu a u nás, o kolik je tady moje produktivita nižší, než byla v Americe. Produktivitu totiž nevytváří osobní motivace, ale všeobecné podmínky. Zjistil jsem, že je nižší asi tak desetkrát. Důvodem jsou špatně fungující telefony, lidé, kteří nepřijdou spolehlivě včas, zboží, které se musí chodit nakupovat padesátkrát, než ho člověk dostane. Pak si ho stejně musí nechat opravit, nebo ho vyhodit. V Česku se nadále žije z podstaty první republiky. Ale to nejde donekonečna, protože už je daleko méně co vykrádat a používat. Proto nás transformace teprve čeká, a bylo by výhodné, kdyby proběhla za stabilních a jasných podmínek. A jediné jasné podmínky, které se nám nabízejí, jsou v této chvíli podmínky Evropského společenství.“

Ivan Hartman